

erit, ut eius certa quaedam indoles tanquam idea ad eorum effingatur imitationem, quorum similes in dicendo uel aliqua ingenij cum laude, uel sine graui suscepti laboris frustratione esse uelimus. Nam qui ne minem ex tanta auctorum uarietate, quorum diuersa est styli facies, diuersa dicendi maiestas, imitandum sibi, aut non optimum atque summum proponit, eum uel prauum iudicij, uel animi abiecti, puerilique desperatione fracti esse necesse est: cum nec in eligendo, quod sequeretur, exemplo prudentiam, nec in aggreduendo relationem animi magnitudinemque secutus uideatur. Fit enim, ut qui nulla similitudine ducti, in nullo uersentur exemplo, eorum infringatur conatus, debilitetur industria, omnisque animorum ardor, qui rectis studiis tum constantiam, tum dignitatem adfert, langueat atque restinguatur: dum huc illuc tanquam in magna iactatione, sic in exemplorum uarietate errantes, portu in quem ex alto inuehant, excludantur. Et qui potioribus neglectis, ad eos animam conuertunt, quorum ingenij praestantiam si imitando consequantur, ab optimo tamen atque ab omni laude felicissimo aliquando absint, non tam rei, quae traditur, magnitudine ab optimis deterriti uidentur, quam angusti cuiusdam animi imbecillitate fracti non summa elegisse: in quibus etiam praestantia sunt ea, quae optimis sunt proxima.

MAXIMA AUTEM CVM INGENUARUM ARTIUM, tum uero civilis actionis laus, omnisque uitae ratio imitatione continentur: cuius studium ad eam magnam in rebus gerendis alacritatem

In parada
eloquentia
male negli
gi imitatio
nem.

Imitatione
omnia ma
gnarum reru
amplitudine
contineri.

magnitudinemque nobis adfert, ut excellentium hominum cogitatione conformati, ad eorum omnium, quae illustrem in alijs laudem habent, ambitum cupiditatemque inflammemur: nullaque re alia perinde ad exurgentem uerae laudis ac gloriae amplitudinem, atque emulatione et exemplis incitemur. Cernebat hoc animis princeps orbisque terrarum uictor Populus Romanus, qui praestantissimorum hominum, quibus aetas illa affluebat, res praecclare gestas triumphum laude ac statutis erectis ob id maxime illustrauit, ut exemplum iuuentus, traducta ueluti in memoriam illustrium uirorum imagine, quod in publicis priuatisque rebus imitaretur, haberet. Ut enim omnibus in rebus naturae uis admirabilis primas tenet, quae homini tanquam principi animantium rationem, scientiam, uirtutumque omnium cognitionem, bestijs atque brutis sensus, suum attribuit munus, quae stirpes quoque uoluit, ut terra altius se tollerent, frondescerent aestate, ac fructus funderet, nudaretur hyeme: sic proximè ad naturam accedit imitatio, uehemens quaedam impulsio, qua ad eorum, in quae alta quadam mente intuemur, similitudinem deducimur, fingimur, informamur. Cuius impulsu literarum ductus pueri, docentis uoce musici, hominis industriae similia, uerba peritacus proferre conatur. Et tanquam rustici probatam experimento agriculturam in exemplum trahunt: sic nobis magni aliquid, atque arduum aggressuris prudens et sobrius dux quidam, cuius in uestigijs defixi animo atque cogitatione prudentiam emulemur, quasi signum aliquod spectandam proponit.

a.ij.

In rebus
agendis dux
eligendus.

ni debet: ut quarum rerum gloriam ac laudem ambiamus, quibus ducibus eae laudes comparentur, in ijs exprimendis multum et operae et diligentiae ponamus: ut aliorum, qui idem aliquando feliciter sunt conati, successu atque auspicijs conformati, optimarum laudum spem uiamque ingrediamur. cum praesertim usu uenire, ut iam diximus, soleat, ut qui nullis instructi exemplis, nulla excellentioris naturae bonitate, ceu maiore quodam uimine afflati, cuius uirtutis effigiem, certo uoluntatis iudicio emulentur, non unum aliquem sibi proponant, eos quum plurimum diligentiae ad id quod aggredi statuissent, plurimum ambiguitatis, plurimum denique sollicitudinis sibi imposuerint, longe tamen minus quam ex tanta studij uehementia sperauerint, consequi emolumentum uideamus. Nam in rebus gerendis, quarum nulla expressa animo est imago, aut quae in sui nos excitat emulationem, nulla proposita est similitudo, grauis saepe et laboris et spei faciunda est frustratio. Et qui non unum aliquem, in cuius phrasi atque excellentia omnes animi sensus fixos erectosque detineat, imitandum sibi proponit, is cum alienae phraseos λέξις ad sua refert scripta, facile intelligit, quam longo interuallo a uera illa et pristina eloquentiae indole deiectus in eam uerborum profluentiam deuenit, in qua nulla recti sermonis facies, nulla antiquitatis saecula prioris referentis nota, nullum denique uenustatis ac gratiae uestigium deprehendatur. fitque eam ob causam, ut et gloria, quae styli aeternitatem, tanquam umbra

Gloria styli
aeternitatem
sequitur.

corpus comitatur, fructu priuetur amplissimo, et scripta quoque illius perpetuo in situ et squalore iaceant inuisa atque despecta. Cuius mei animi iudicium (ne officiosius quam simplex ueritatis ratio ferat, quaesita fides existimetur) uel me tacente confirmant Capellae, Sidonij, Fulgentij, Thomae, Scoti, ceterorumque scripta aded obscuris et prodigiosis contaminata figuris, ut in tradendis rerum naturis atque oratione explicandis, non tam conatu, quem maximum praestitere, quam in eligendo dictionis filo, ad quod omni se mente componerent, iudicio caruisse uideantur. Itaque eadem animi egestas, et quaedam ueluti implacabilis naturae facies, qua praecipue laborasse uidentur, cum naturae suae genium propensionemque secuti neminem sibi exprimendum sumpserint, rerum pulchritudinem non nihil obscurauerunt, et eam laudis ac gloriae amplitudinem, cuius studio omnes, qui spe atque animo de posteritatis fructu cogitamus, trahimur, magnopere extenuauerunt. Fluit enim et extra alueum fertur inanis illa, tumida et inflata uerborum uolubilitas, plena pigmentis et puerili fuco, quam neque dicendi temperatio retinet, neque ducit imitatio.

ET QUONIAM NATURA CVM
aetatis rebus magnis et praestantibus hanc legem indixit, ut quae in excellenti admirationis ac gloriae perpetuitate elucerent, ea nec repente, nec uniuersa se profunderent, sed lenioribus praetexta initijs, ab exemplo sumerent exordium, debent illud tamen omnes, et quantum in quoque est, perficere, ut
a. iij.

Quia res
obscuri
tate atque
rit negles
tae eloquentia
nis imitatio.

Omnes res
magna ab
exemplo sumunt
exordium.

DE ELOCUTIONIS

quascumque in disciplinas animum intenderint, quo in genere cum aliquo studij progressu ingenijq; laude elaborauerint, quarum artium cupiditate flagret, earum imaginem animo proponant inspicendam. An uero Phidias Mineræ simulacrum facturum, proposita eximia pulchritudinis specie ac idea, in eaq; animi ratione defixus, ad illius similitudinem peniculum. Et manus non dirigebat? Aut Apelles et Polysetus tam admirabilem uenustatis gratiam suis aspergere imaginibus, omniumque in se oculos artis ipsius miraculo conuere potuissent, nisi hic ab Agelade, ille uero a Pamphilo præceptore prima artis lineamenta uox $\mu\omicron\nu\omicron\chi\rho\omega\mu\alpha\tau\alpha$ accepisset? Non potuit ea, sine diligenti imitatione, artis perfectio esse. Atq; refert Cicero, Heracleotem Zeuxin summum pingendi artificem, et cæteris omnibus artis excellentia egregie præstantem, cum admirabilem Helenæ pulchritudinem pingere uellet, Crotoniatis uirgines aliqua magna corporis dignitate præditas sibi proponi iussisse, quod rectius ex uiuo earum exemplo expressæ imaginis ueritate in nudum transferret simulacrum. Omnis disciplinæ initia, omnis recte agendi ratio, omnia uitæ præcepta ad propositum sibi præscriptum informantur. Cur igitur ueteres Latino illo sæculo cum omni aliarum laudum genere florētissimo, tum uero præstantissimorum ingeniorum copia, doctrina, ac eloquentia affluente, animum suum atque mentem ad eorum, qui artis alicuius principatum tenere credebantur, rationes hauriendas imbibendâsq; traduxerint, in

Phidias pictor.

Apelles et Polysetus.

Nō posse uelius artis perfectione sine imitatione esse.

Quanto studio maiori bus optimarum rerum imitatio fuerit.

IMITAT. AC APPARATV. 7

eamque curam atque cogitationem incubuerint, ut Latina et Romana usi oratione, peregrini sermōis insolentiam etiâ in Tito Liuiio eloquentissimo homine ab Asinio animaduersam tota urbe depellerent: quanto maiore cum studio nos barbari barbaro sæculo inter Gothos, Vandalos, Hunnos, Scythas, et Thracas nati atque educati, curas nostras, studia, animorumque sensus ab omni alia cogitatione auerfi ad præcudendam linguam applicare, eamque exemplo proposito ad natiuam illam ueræ Romanæq; dictionis urbem adhuc redolentis indolem componere debemus? Illi sermōnem Romanum, quem paruulantes, et maternis inhiantes uberibus imbibant, intra obstetricum pædagogorumque complexus ac colloquia balbutiebant. Nam et Aurelia Cæsaris, quemadmodum et Accia Augusti, liberorum primam educationem omni eloquentiæ laude instituit. et Gracchorum eloquentiæ plurimum splendoris attulisse primam Cornelie matris educationem Cicero scribit: et Lælij, Caij filie, Mutiarumque et Liciniarum orationem paratum elegantia tinctam a pueris fuisse idem commemorat. Chrysippus etiâ infantis balbutiem, ne dediscendo sermōni assuesceret, prudentis nutricis eloquentia statim corrigi uoluit. Nobis uero tot retrò actis annis de omni latine locutionis possessione in hanc barbariam ætatis uitio, et quasi abortientis naturæ iniuria deiectis, tota latina lingua ex mutis solum libris, omni dicendi audiendique consuetudine, ac usu ferè sublato, discenda est: ut qui hodie animi sensa dicendo effera. a. iij.

Aurelia et Accia prima liberorum infantiæ eloquentia instituerunt.

Cornelia mater Gracchorum. Chrysippus

re, de rebus magnis copiose, disertè, atq; illuminatè dicere, senescentemque eloquentiæ laudem ab intermisso usu & hominum prope obliuione uindicare, ciuilibusque restituere actionibus possit, eum non in iuria ab omni laude felicissimum, & quendam inter homines deum mortalem habeamus. Cum tamè prior ætas maximam eloquentissimorum hominum copiam effuderit: quorum succus ille naturalis nullis pigmentis oblitus, sanguisque incorruptus ac integer ad hanc usque ætatè uel desit, uel in paucis admodum hodie efflorescat. Aded multis iam annis gloriosa illa ciuitatum gubernatrix, otij sociæ, pacis æmula, ac bene constitutæ Reipub. alumna eloquentiæ, quæ splendorem, quæ dignitatem, quæ admirationem habeat, quæ stantem deiçere, erectum ad Reipub. decus inflammare, populi risum, lachrymas strepitum, acclamationem, animorum permotiones quocumque incubuerit, impellere queat, optata potius, quàm sperata fuit. Apparet igitur ex his, quæ diximus, in tanta seculi nostri barbaria, & quadam recti sermonis inopia, optimorumq; Rhetorum egestate, necessariam esse imitationem Romanæ uocis urbisq; propriæ, in qua nihil offendi possit, nihil displicere, nihil animaduerti, quod uel peregrinum, uel putidum oleat, & quæ tota atq; integram scriptionis alicuius formam exprimat. Cùm enim sola sit orationis dignitas atq; admiratio, qua reliquis omnibus animantibus egregiè præstamus, nõ oportet eius neglectam esse curam atque studium: cùm non mediocrem, præsertim in rebus uilioribus, nobis imponamus sollicitudinem.

Desinit

Eloquentiæ
dignitas.

Necessaria
Romani
sermonis
imitatio.

Imitatio qualis

esse debeat.

ED IMITATIO ESSE DEbet diligens, sobria, & æmulatione quadam mixta, ne timidi semper & imbecilli alienis uestigijs innixi, nunquam excurrere, nihil inuentis addere audeamus: nostraq; cogitatio, mens atq; contentio, quam assiduam & accerrimam ingenuarum artium magnitudo poscit, huc referatur, id respiciat, ut cuius phrasin rationesq; omnes imbiberimus, eum non solum assequi, sed etiam præterire magno aliquo & laudabili conatu enitatur. Nam sola imitatione, ex qua nihil crescit, contentum esse, tardi, pigri, & omnis laudis splendorem refugietis est ingenij. Neq; enim ulla magna, præstabilis, solida, & nullo seculo casura gloria, quæ ferè de rebus nouis, inusitatis & aliqua cum admiratione gestis exurgit, ex imitatione sola quæ sita unquam fuit: quando assecla primas sibi uendicare non potest, coactus uel in secundis, uel in tertijs consistere. Quam autem angustis circumscriptus regionibus orbis ille & circulus omnium liberalium artium, quem Græci ob naturæ societatisque consensionem, ἐγκυκλοπαιδείαν uocant, & uix diuini medius hodie constaret, nisi priores illi, cum nulla cuiusquam disciplinæ extarent præcepta, sola ani-

Tardi est
genij sola
imitatione
contentum
esse.

ἐγκυκλος
παιδεία.

mi magni & excelsi inductioe, singulari industria, inuentione laudabili tam uberes & immortales ingenij sui fructus, amplissimarumque rerum cognitionem posteritati tradidissent: spoliati nimirum maximarum artium scientia, optimorum exemplorum copia, naturalium rerum cognitione, philosophiae mysterijs, & iucundissimo illo delectationis sensu, quae bonae literae magna cum gratia & laude excitant, in quasdam ingenij, rationis, ac prudentiae angustias cogemur. nec ita magno discrimine brutis animalibus ad pabulum atque pastum, abdominisque delectationem abiectis homines antecelleremus, quae nunc scientia ac bene dicendi facultate à maioribus tradita atque excepta superamus. Maius quiddam illi, dum in rerum naturae causis, officijs & consecutionibus inquirendis nullum spiritum tranquillum ducerent, & excellentius etiam animo sunt complexi, quam ingeniorum nostrorum acies, in tanta praesertim uel naturae humilitate, uel pigritia, quae nascentis laudis, exurgentisque uirtutis pulchritudinem corrumpit atque retundit, uidere possit.

*Pigritia ex
urgit. e
laudem
retrahit.*

SED TANQUAM ILLIS INVENTARUM artium gloria, & quod laudabili sua industria sollicitudines nostras alleuauerint, summa ueneratio gratiaque maxima debetur: sic committendum nobis non erit, alienam ut diligentiam in nostram conuertamus desidiam: alieno beneficio, quam nostro labore partis opibus uti malimus. Neque enim tanta est in naturis hominum & ingenijs tarditas, neque tanta in rebus obscuritas, ut nos eas acri in

genij acie, si modo aspexerimus, cernere ac provide re, & si conemur facultate assequi, oratione exposcere, uetustis nouitatem, nouis auctoritatem, fastiditis gratiam, dubijs fidem, suam rebus appellationem, suum naturae splendorem addere non possumus. Quod tamen ipsum parca nobis & prudenter faciendum erit, non sane, quia non multa transferre in orationem nostram & usurpare queamus: licet enim nobis, & magni iam inde ab initio bene constitutae Reipublicae Romanae atque multi clarissimi uiri, ipse quoque Demosthenes atque Cicero idem sibi permisissent: sed partim, quod nulla in fabricandis uerbis audacia, nulla in transferendis nouitas, nulla in prisca uocabulis reliquisque ornamenti luxuria sobrio & prudenti oratori est permittenda: partim etiam, quod tanquam excellentes artifices, quum corporum formas atque ideas pingendo imitantur, insigniore tamen, & ueluti inusitata pulchritudinis facie eas exprimunt, admirabili quadam nouitatis gratia aspersa: sic praeclearius est multo, ita nos inuentis uti alienis, omni ut nostro Marte exco gitasse & quasi peperisse uideamur. & quae ab alijs mutuati sumus, ea omnino illuminatiora, illustrioraque nostris in scriptis, quam in eius, à quo mutuum acceptum fuerit, conspiciantur: ut non minor in exornando laus, quam industria in inueniendo elucescat. Hac enim diligentia consequemur, ut cum plurima aliorum ex scriptis ad aliquem dicendi scribendique usu referamus, non tam imitatio appareat, quam laudabilis rerum exornatio quae sita uideatur.

*Non oportet
re auctos na
stros ma
gnarum rerum
desperatioe
debilitari.*

*In fabrican
dis uerbis
audacia ab
esse oportet.*

Ita faber

*Inuentis alie
nis quomodo
viti debet
amari.*

In disciplinis per discēdis adsit oportet spes, æmu- latio, & studium vehemens.

spes & æ-
mulatio duo
acerrimi
maximū
verum spes
muli.

HA NC VERO FACILITA-
tē nō modo eos, ex quorū æmulatio-
ne studioque propendemus, religio-
se imitandi, sed uel transiendi, quod
optare, uel adæquandi, quod obtine-
re possumus, duo acerrimi cum plurimarum maxi-
mūque rerum, tum uero laudis ac gloriæ stimuli
SPES ET AEMVLATIO nobis dabunt. Il-
la enim efficit ac præstat, ut quoniam in hoc exi-
guo uitæ curriculo, & ueluti theatro, in quod natu-
ræ lege intronissi sumus, unum, uel alterum huma-
næ uitæ actum spectaturi, nihil præter hanc lau-
dis ac honestatis amplitudinem magnopere sit ex-
petendum: in ea persequēda nullo nec labore fran-
gamur, nec debitemur desperatione, ac ne mortis
quidem periculo ab ea depulsi in otium atque se-
cordiam traducamur. Excitat enim iacentes ani-
mos nostros, & excellentium uirorum cogitatione
confirmat, ut sempiternum quiddam, & cum omni
posteritate adæquatum spectemus: nec unquam ab
earum rerum, quæ cum Reipublicæ splendore, sa-
lute patriæ, ac nominis nostri æternitate coniun-
ctæ fuerint, æmulatione animum abijciamus: nec

hunc solum, quem diligentissimus quisque affectat,
producit successum, sed uniuersa honesti studia fo-
uet, auget, retinet. Hæc uero, nisi cum imitatione cō-
iungatur, perire uniuersos studij nostri conatus ne-
cesse est. Primum enim hanc nostro sæculo sterilita-
tis infelicitatisque damnationem atque notam in-
urimus, ut quum omnes ingenuæ artes cum ætate
accreuerint, nullaque omnium intra sua stet rudi-
menta, nunc demum nihil crescat, nihil ex tam im-
mense rerum complexu eruatur, quod uel erudi-
tionem, uel uitæ augeat commoda. Nam imitatio
per se ipsa nihil auget. Deinde quoniam adæquare,
nedum præterire neminem possumus, cuius quidē
uestigijs nobis insistendum erit, ad nullum iam eru-
ditionis dignitatisque fastigium contendamus. Ut
hinc non dubiū iudiciū facere liceat, spem & æmu-
lationem, duas illas præclaras pulcherrimarum re-
rum parentes, nullo nec tempore, nec loco à nobis
esse dimittēdas. NIHIL ENIM EGREGI-
VM, nihil præclarum, nihil magnificum asseque-
mur unquam, nisi ardens studium, flagrans æmu-
lationis cupiditas, & spes magna in rebus agendis,
discendisque disciplinis adsit. Ut igitur cæteris in
rebus omnibus præclarè agendis, ita in paranda
optimarum rerum elocutione, in consequenda styli
æternitate adesse oportet cum spem magnam, tum
uero uehementem quādam animi & incitationem,
& æmulationem.

Omnes ar-
tes cū æta-
te accreuer-
unt.

Quæ in re-
bus præcla-
rè agendis
adesse oportet.

Quibus lineamē tis dictio nostra sit tingenda.

RERMAGNI TAMEN INTEREST, quo primum rudimento dictio nostra imbuatur, ad cuius similitudinem tota mente atque cogitatione quā diligentissimē comparemus.

Non dū satis inter artium scriptores conuenire, quo primū rudimentū dictio sit imbuenda.

Multos enim, cuius potissimum lineamenta imitando effingerent, magna hæseditatio tenuit, quæ & ipsa aliqua ex parte exurgentis studij cursum remorata, perueniendi, quod contenderant, conatum aut impediuisse, aut certè retardasse uideri potest, cū tanta sit, sicut rerum, ita & auctorum uarietas: nec possint res natura diuersissimæ, multiplices etiam disciplinae, & dissentientes inter se cum uoluntates, tum animorum habitus ingenij unius angustijs astringi. Quorum ego contentionem magnis utrinque & multis rationibus iactatam adhuc magis, quā uullo certo consentientēque diremptam iudicio, propterea quod grauis magnorum uirorum ingenio atque doctrina affluentium auctoritas multiplici eruditione instructa, ut sub iudice lis hæeret, facile impetrauerit, prudens hic remitto, non tamen meum de hac re iudicium dissimulaturus.

AD ILLUD CERTE ANIMVS NO-
ster & mens tota conuertenda, in hunc conatum uoluntas nostra & exercitatio conicienda, primū

ut dictionem paulo unctiorē, ac multarum rerum iucunda uarietate aspersam, & quodam uenustatis, non puerili fūco, sed sanguine diffuso colore enitescentem, pertinaci ac uehementi legendi scribendique usu nobis paremus: deinde ut eas præcipuè res, quæ uel magnitudine claræ, uel nouitate admirabiles, uel utilitate necessarie uidentur, in exemplum nobis assumamus. Nam ipsa rerum prudens natura, quæ magnas nobis & arduas res excogitat di tanquam semina quædam inseuit, quæ nos altū quiddam & excelsum spectantes ad imperandum, si rectè informati sit animus, accommodatiores, quā parendum, procreauit, quæ nos cælestis originis nostræ memores uoluit humana omnia leuia ducere, res humanas pertractatas habere, & quæcumque accidunt tolerabilia putare, hunc quoque animis nostris sensum inseuit, ut tanquam ædificiorū, arborum, locorum, sic quoque omnium magnarum artium, omnium excellentium rerum, omnium officiorum nos delectet magnitudo: semp̄que animus noster gloriæ ac uirtutis stimulis concitatus, summum quiddam, æternum atque altissimum spectet, ne si earum rerum ambitu inflammetur, quas uulgi humi prostratus non iudicio, cuius egestate ubique ferè laborat, sed temerario animi impetu miratur, à naturæ suæ statu recessisse uideri queat. Cuius enim stultitiæ est, si nullum in eo, ad quod rationes nostras comparemus, delectū habeamus: aut etiam mediocribus nos deterioribusque tradiderimus, tam laboriosam & anxiam unius effingen-

Qualis dictio paranda.

Animus non ster omniū magnarū rerū excellentia delectatur.

di sollicitudinem nobis ut imponamus? nisi forte in eo blandiri nobis, quod omnium lusione irrideatur, uelimus, ut paruis in rebus tumidi, in grandibus minuti, in tranquillis perturbati, in turbulentis remissi, in saturis ieiuni, in ieiunis pleni, in moderatis furiosi, in sobrijs Bacchico furore correpti uideamur. Cum nihil æque sit naturale, atque ad rerum naturam explicandam aptè accommodata oratio: cuius hic imitationem naturæ nostræ facilitate, & consuetudine magis nostra, quam eius, quod suscepimus, præstandi facultate adducti præscribimus.

NON AUTEM OBSCURVM EST, quam multorum studia, abiecta huius imitationis cura peruertat: qui cum in magnis rerum disciplinarumque iactationibus nullam certam styli faciem, nullum scribendi usum exercitationemque sibi parent, ubique ferè prodigiosi, ubique spurij & abortiui sunt nulla in re inherentes. Nec tamè facile huius morbi, ubi semel radices egerit, inueniri potest remedium: quod cum in nobis, qui ætate, & eloquentis præceptoris inopia in eam ueteris disciplinæ perturbationem incidimus, ut præter unum Boëtium casu nobis obiectum, nullum simus scribendo secuti, quotidie experiamur, tum etiam in alijs animaduertimus, quorum multiplex eruditio, nullo proprio orationis filo contexta, gratiam omnem amisit. VIX ENIM VNQUAM, quæ altè insederit, ex animo euellitur nostro, qui omnium earum rerum, nedum orationis, quibus semel assuetus est, tanquam odoris testa recens, in omnem uitã tenacissimus est.

Abiecta imitationis cura magnos studiorem progressus est remota.

Sententia oratorij.

ut enim lanarum prima lineameta, quibus simplex ille & natiuus candor tinctus est, uix unquam elui possunt: sic dictionis indoles, quam semel animis nostris impressimus, ubique sese offert atque ostendit. Quo maiore diligentia, studio & industria in eo omnis ingenij ac imitationis nervos intendere debemus, ut quod in omni laude perfectissimum est, ad illud orationis nostram atque mentem comparemus. PROPRIVM enim est animi magni atque excelsi, cum in literarum studijs, nullis nec animorum permotionibus, nec fortunæ succumbere: tum uero eas res magnopere consectari, quarum splendor omnis atque dignitas cum Reip. decore est coniuncta.

Non orationem

modo ad optimorum auctorum imitationem, sed mentem quoque ad virtutum omnium exemplum esse componendam.

PRINCIPIO ANIMO COMPLECTENDA magnitudo, utilitas ac uniuersa eius rei natura, ad quam orationem mentemque nostram componere conamur, ut nostra oratio, quæ sensuum nostrorum, uoluntatis, animique index est, non solum omni uerborum lumine, omni splendore, omni uenustatis exornationumque gratia colorata sit, b.i.

Oratio sensuum index.

liberaliter
cos facere
qui eloquent
sunt bonis
donantibus

prestem extinguat: ut quonia nulla sua industria,
nulla nite honestate, cuius inopes sunt ac egentes,
ad altiorum dignitatis gradum concedere nequeat,
in laude ponant virtutis alienae obrectatione. Atq;
hoc vitio nulla pestis pernitiosior esse potest. quan-
do sermo impurus, morum quoq; integritatem uio-
lat atq; corruptit. Conuertenda igitur in laudandis
manu reru auctorumq; imitatioe, quae amulatione
quadaam fit conuicta, tota mens, omnis animi come-
tatio, uniuersis deniq; sensus ad eas uirtutes, confi-
lia, iudicia, ac sententiaru luminia, quae in illis expe-
desunt, ut inuictus animo coacta, quata maioribus
nostris in rebus gerendis, cum celeritas, tu fides, q; ta-
turbulentis saepe in rebus communi tempore per-
turbationibus moderatio, quata pro patriae incolu-
mitate propugnatio, quanta in consilijs de rep. capi-
endis dignitas, quata in periculis a rep. propulsan-
dis animi magnitudo, quanta in sententijs ferendis
auctoritas, quata in comodijs publicis prouehendis
grati animi beneuolentia, q; omnia deniq; ad nullam
privata nominis commendatione, officij gratiam,
sed rep. decus, ciuili defensionem, patriae gloriam ac
splendore retulerint, q; ubiq; seruat de coru illud,
quod Graecis & aepellatur, in quo omnis
uirtutis pulchritudo, omnis uita dignitas, ois con-
suetudinu magnitudo, opus quod pulchritutinis lum-
ine relucet. His exepit in formata mens humanana no-
tam animi soli eloquentiae maiestate, ueruetia ma-
gnarumq; uirtutum formis implet, atq; exornat,
quaru studio ois excitata, ad oem laudis pulchritudine

decorum.

atq; exposita, sed prudentiam, cuius praecleara, ut cae-
terarum uirtutum omnia extant apud insignes reru
artiumq; scriptores exempla, animi magnitudine,
auctoritate, admirationemq; habeat. Cu enim ani-
morum sensus omnis, uita dignitas in oratione
eluceat, qua mentis conceptu dicedo inter nos ex-
plicamus, nostramq; de rebus magnis atq; ad rei-
publicam, pertinetibus sententia pronunciamus, no-
conuenit ea meretricio fisco, q; puerili ancipio, uer-
borumq; lenocinij potius, q; uniliplici lamdandaru
artiu cognitione, sententiaru ponderere, consiliu admi-
ratione, ac prudentia tinctam atq; informatam esse.
se. N A M I A N O V A M I T I M I T U E R E A N A S A, s i c
oratione cuiusq; animi uoluntas cognoscitur. Quae si
sobria, liberalis, pudica, honesta sit ac prudens, adae-
quabitur, cum uera eloquentia, quae ueteres olim ci-
uiliu, huc lingue & corporis dissidium extaret,
nulla displicentia inducitur, inducitur, sapient-
tiam uocauerunt. Quod si inuerecundam uerborum
iactationem habeat, plena ira, seditionis atq; calum-
niae, perdit non solum eam, quam ex ciuili popu-
lari laude habitura fuerat gratiam, ueruetiam ame-
gnitate omne amittit. Quo uicio, & praecipit ame-
tia, libidinososq; furore u praecipue obstricti saeuit,
qui in optimorum uirtutum uirtute, nelectio, nelectio om-
ni uirtutum excelsus praecipue mens hu-
mana ad uita dignitatem uirtutum, eas dicitur
formas colligunt, quibus optimi uirtutes, proca-
ter atq; idem uirtutum uirtutes, ad uirtutum
gnitatem labefcunt, uirtutum deniq; calumnia uo-

Linguae
cordis diffi-
dium.
Eloquentia
olim appel-
lata sapien-
tia.
Orationem
sobria esse
oportere.

Non est

Popularis
aura instā
sepe laudē
corrumpit.

Diligenter
pernidēdū,
quæ nos in
imitatione
tueri oportet.

Eloquentia
pulcherris-
simi naturæ
munus.

ingeniūq; gloriā magnis & rectis studijs cōtendit. nō huius lucis iucūditate, non populi suffragatione, nō præsens laudis prædicatione atq; nobilitate, nō illa deniq; populari aura, quæ uana sepe atq; falsa iustæ laudis pulchritudinē atq; splendore corrūpit, cōtēta: sed nominis sui gloriā rerūq; gestarū magnitudinē ad posteritatis memoriā, cōsensionē, admirationēq; traducere conatur. Quare cū imitationis, quæ frequentissimæ sunt, præceptiones explicemus, excutiēda erit intelligētia atq; excitāda animaduersiono: ut quoniam multæ, magnæ & admirabiles sunt in bonis auctoribus uirtutes, lateāntq; quædā etiā uitia uirtutibus cognata, certa animi ratione spectemus, quæ potissimum in exemplum tueri, ad quorum imitationem infantiam nostram ingeniūq; exiguitatem conferre atq; traducere conueniat. Cuius rei deliberatio non magnis implicata est erroribus. quoniā uitia, quæ in illis uel pauca admodū deprehendūtur, uel magnis cōpēsantur uirtutibus, uitari facile ab eo possunt, qui mediocrem in legēdis præstātissimorum hominū scriptis diligentia iudiciūq; adhibuerit: & uirtus est nulla, cuius pulchritudine imbui statim, ac semper animus noster nō debeat. sit igitur hæc cōsiliū moderatio, ut omni cogitatione, mente atq; sensibus prospiciamus, qua fide, qua gratia, qua auctoritate graues illi atq; excellentes, administrādarū urbiū artifices, eloquētiā pulcherrimū naturæ munus, nō ad pncipiē ciuiū, nisi hoc Reip. dignitās atq; salus postulauerit, sed ad cōmuniū fortunarū ppugnationē, patriæq; splendore cōuerterit.

quam uix magnis atque iustis necessarijsq; de causis ad eorū accusationē pertracti uenerint, quorum profusa nequitia, furor libidinosus, mens scelere imbuta, flagitijsq; obstructa, nullis legibus cōtineri poterat. Indicat hoc summus orator Cicero, Verre accusaturus, quū diligenti admodum exordio ad officij sui cōmedationē factō, pluribus se excusans, causam adfert quā obre hōiem flagitiosissimū i criminationē adduxerit: si q; uestri, inq; iudices, aut eorū, qui adsunt, forte miratur, me qui tot annos in causis, iudicijsq; publicis ita sim uersatus, ut defenderim multos, læserim neminē, subito nūc mutata uolūtate ad accusandū descēdere: is, si mei cōsiliū causam, rationēq; cognouerit: unā & id qd facio probabit: & in hac causa profecto neminem mihi esse præponēdū actorē putabit. Cū quæstor in sicilia fuissē iudices: itaq; ex ea puincia decessissē, ut siculis omnibus iucundā diuturnāq; memoriā quæsturæ nominisq; mei relinquere, factū est, uti cū sumū in ueteribus patronis multis, tū nonnullū etiā in me præsidium suis fortunis cōstitutū esse arbitrarentur. qui nunc populati, atq; uexati, cuncti ad me publice sepe uenerunt: ut suarum fortunarum omnium causam, defensionēq; suscipere: me sepe esse pollicitū, sepe ostendisse dicebāt, si quod tēpus accidisset, quo tēpore aliqd à me requirerēt, cōmodis eorū me nō defuturū. uenisse tēpus aiebāt: nō iam ut cōmoda sua, sed ut uita salutēq; totius prouinciæ defenderē, sese iam ne deos quidē in suis uribus, ad quos confugerēt, habere: q; eorū simulacra

b. iij.

» sanctissima C. verres ex delubris religiosissimis su
 » stulisset. quas res luxuries in flagitijs, crudelitas in
 » supplicijs, auaritia in rapinis, superbia in cōtumelijs
 » efficere potuisset: eas omnes sese hoc uno prætor
 » per triēniū pertulisse. rogare, & orare, ne illos sup-
 » plices aspernaret: quos me incolumi nemini suppli-
 » ces esse oporteret. Tuli grauiter, & acerbè iudices, i
 » eū me locū adductū: ut aut eos homines spes falle-
 » ret, qui opē à me atq; auxiliū petissent: aut ego, qui
 » me ad defendēdos homines ab incūte adolescentia
 » dedissem: tēpore atq; officio coactus, ad accusandū
 » traducerer. dicebā habere eos actore Q. Cæciliū:
 » qui præsertim quæstor in eadem puincia post me
 » quæstorē fuisset. Quo ego adiuuētō sperabā hanc à
 » me molestiā posse dimoueri, id mihi erat aduersariū
 » maxime. nā illi multo mihi hoc facilius remississent,
 » si istū non nossent: aut si iste apud eos quæstor non
 » fuisset. Adductus sum iudices officio, fide, misericor-
 » dia, multorū bonorū exēplo, ueteri cōsuetudine, in-
 » stitutōq; maiorū: ut onus hoc laboris, atq; officij, nō
 » ex meo, sed ex meorū necessariorū tēpore mihi su-
 » sciipiendū putarē. quo in negotio tamen illa me res
 » iudices cōsolatur: q̄ hæc quæ uidetur esse accusa-
 » tio mea: nō potius accusatio, q̄ defensio est existimā-
 » da. defendo enim multos mortales, multas ciuitates,
 » prouinciā siliā totam. quā ob rē si mihi unus est
 » accusandus: propemodū manere in instituto meo ui-
 » deor: & nō omnino à defendēdis hominibus, suble-
 » uandisq; discedere. q̄ si hanc causam tam idoneā, tā
 » illustre, tam graue nō haberem: si aut hoc à me si-

» culi non petissent: aut mihi cum siculis causa tan-
 » tæ necessitudinis non intercederet: & hoc, quod fa-
 » cio, me Reip. causa facere p̄fiterer: ut homo singula
 » ri cupiditate, audacia, scelere præditus, cuius furta,
 » atq; flagitia nō in siliā solū, sed in Achaia, Asia,
 » Cilicia, Paphylia, Romæ deniq; ante oculos omniū,
 » maxima, turpissimāq; nossenus: me agente in iudi-
 » cium uocaretur: quis tandē esset, qui meū factū aut
 » consiliū posset reprehēdere? Quid est, prō deūm ho-
 » minūmq; fidē: in quo ego Reip. plus hoc tēpore pro-
 » desse possim? quid est, quod aut populo Ro. gratius
 » esse debeat? aut socijs exterisq; nationibus optatius
 » esse possit? aut saluti fortunisq; omniū magis accō-
 » modatū sit? Populata, uexata, funditus euerse p-
 » uincia socij, stipendiarij; populi Ro. afflicti, miseri,
 » iam nō salutis spem, sed exitij solatiū quærun. Qui
 » iudicia manere apud ordinē senatoriū uolūt: que-
 » runtur, accusatores se idoneos nō habere. Qui accu-
 » sare possunt, iudiciorū seueritatem desiderāt. Popu-
 » lus Ro. interea, tametsi multis incōmodis difficulta-
 » tibsq; affectus est: tamen nihil æque in Repu. atq;
 » illā ueterē iudiciorum uim, grauitatēq; requirit.
 » iudiciorū desiderio Tribunitia potestas efflagitata
 » est. iudiciorū leuitate ordo quoq; alius ad res iudi-
 » candas postulatur. iudicū culpa atq; dedecore etiā
 » Censoriū nomen, quod asperius antea populo uideri
 » solebat, id nūc poscitur, id iam populare, atq; plausi-
 » bile factū est. In hac libidine hominū nocētissimorū,
 » in populi Ro. quotidiana querimonia, iudiciorū infa-
 » mia, totius ordinis offensione, cū hoc unū his tot in-
 » b. iij.

comodis remediū esse arbitraret, ut homines idonei,
 atq; integri causam Reip. legumq; susciperēt: fateor
 me salutis omnium causa, ad eam partem accessisse
 Reip. subleuandæ, quæ maxime laboraret. Quis
 hic tam omnis humanitatis expers, ita ab omni re-
 cti iudicij sensu relictus, non statim ac religiose hęc
 Ciceronis modestiam, pietatem, fidem, officiorum
 religionē, non modo imitari, sed etiam uenerari am-
 biat: Duri est hominis, uel potius pecudis immanis
 eloquentia, quam natura homini ad salutem, ac ui-
 tæ dignitatiq; propugnationē dedit, capitis ac for-
 tunarū omnium periculum calamitoso homini, atq;
 in miserimi mortalis casum, deturbato creare uel-
 le, nisi forte eiusmodi accusatio iudiciūq; Reip. cau-
 sa cōstatū esse uideatur. Quare ut magna est admi-
 ratio hoīs illuminatē sapiētēq; dicētis, quæ q̄ audi-
 unt, tāto interuallo præstare cæteris existimāt, q̄ to-
 hoīes brutis ac beluis: sic oratione modestiæ graui-
 tate mista, nihil admirabili⁹ dici fingiq; potest. Atq;
 hac de causa Pericles optare solere cōmemoratur, ne
 qd̄ sibi uerbū in mentē ueniret, qd̄ multitudinis ani-
 mos offēderet. NVLLIVS ENIM REI diu-
 turnior est memoria, q̄ uiolatæ opp̄ssæq; dignitatis:
 nec aliud est uehemētius ad amicitias dissuēdas ex-
 tinguēdāq; ciuilibus uitæ societate, q̄ petulās ac male-
 dica lingua, quasi seditiōis flabellū. Adhibeam⁹ igitur
 nobis hęc excellētū uirorū moderationē, ne eloquē-
 tiæ uitio temerē, & altcrius in perniciē abutanur.
 IAM VERO MAGNAM CIVILI-
 bus in rebus ac bellicis admirationem, magnāque

Pericles

Modesta o-
ratione ni-
hil admi-
rabilius fingi
potest.

Pericles.

Oppresse di-
gnitatis diu-
turna est
memoria.

gloriam splendorēq; excitat animus fortis, ac cō-
 silio præsentis magnitudo: cuius septi præsidio,
 nec prosperis rebus ad uoluntatem nostram affluē-
 tibus insolentius efferimur, nec affligimur aduerso
 seuientis in nos fortunæ flatu atque temeritate
 de gradu deiecti: sed pari semper moderatione res
 humanas tractatas habemus, nihil nō atequā eue-
 nerit, omnino euenire posse existimātes. Cuius quod
 clarius in quoquam quā in Cicerone (hunc enim
 ante omnia imitandum esse iubemus, eoque liben-
 tius ab eodem sumimus argumenta) esse potest ex-
 emplum? qui cū non dubium haberet, quantis se in-
 iudiæ tempestatibus, si minus in præsens tempus,
 recenti adhuc, & multorum pectora effodiente me-
 moria tam crudelis & immanis coniurationis, at
 saltem in futura tēpora obijceret, nullo tamen pri-
 uati periculi metu debilitatus, furētem audacia, &
 patriæ conflagrationem atque sælus anhelantē Ca-
 tilinam, incredibili quadam diligentia circumclu-
 sum ad senatum pertraxit, pertractum conuicit, cō-
 uictum fugæ ac solitudini mandauit. Et cuius fu-
 rorem effrenata iactatum audacia, nec maiorum di-
 gnitas frangere, nec à flagitio patriæ pietas, nec à
 præcipite amentia ratio potuit auocare, eum sola
 orationis uehementia disruptū urbe eiecit. Nec mi-
 tius deinde, nulla priuata læsus iniuria, sed cōmuni
 uolūtate uirtutis permotus, in cæteros Patritios ho-
 mines eiusdem coniurationis affines animaduertit:
 quos inflammatione urbem, cæde ac sanguine ciues,
 populationibus agros, exitio Rempu. direptionibus

Præclara
omniū ma-
gnarū vir-
tutū exēpla
i Ciceronis
scriptis ex-
tate.

Quanta ani-
mi magni-
tudine con-
suetudine Ca-
tilinariam
Cicero ex-
tinxit.

deorum fana ac templa, uniuersam deniq; Italianam
uastitate, ceu quodam diluuiio euertere atque ex-
tinguere conatos, strangulari inter foedissimas na-
turae suae sordes iussit. Et quod omnem omnium admi-
rationem excedit, cum intelligeret illos Reipu. flu-
ctus a communi peste depulsos in suam perniciem
aliquando redundaturos, propterea quod misera &
inauspicata foret administrandae urbis eius condi-
tio, in qua diligentia simultatis plena esset, negligē-
tia reprehensionis, seueritas periculi & calamita-
tis plena, posse etiam supplicij lenitate inuidiae acer-
bitatem leniri: maluit tamen inclusum in Reipu. ui-
sibus periculum in suas ceruices ac salutis uulne-
rationem conuertere, quam impendentibus coniu-
rationis exagitatae magis, quam extinctae tempesta-
tibus uel cedere, uel patriae periclitanti deesse. Ma-
gni erat & uerae excelsi animi, sic Reipu. partes
omnes amplecti, nulla ut in parte conuelli posse ui-
derentur. Qualem animum, si exemplo M. T. Cicero-
nis prouocati, qui rebus bene feliciterq; gerendis ho-
die proponuntur, sibi induerent, haberemus tran-
quilliore Rempu. quae hodie miserandis erroribus ac
dissidijs conuulsa in sua ipsius perniciem praecipit.

SED SVNT ALIAE QVOQVE VIR-
tutes, quae animos nostros honesti specie induunt, ue-
luti uitae morumq; innocentia, in qua praecipua co-
suetudinis moderatio, uitae dignitas, prudentiae altitudo co-
sistit. quando Fabio Quintiliano referente graui mo-
rum informatore, nihil tam occupatum est, tam multi-
formem, tot ac tam uarijs affectibus concisum atque

laceratum, quam mala mens. Nam & cum insidia-
tur, spe, curis, labore dstringitur: & iam cum sae-
ris compos fuerit, solitudine, praenitentia, poenarum
omnium expectatione torquetur. ut mihi sane hoc
uerè uidear dicturus, nullum in Philosopherum libris,
nullum in historijs uirtutis exemplum esse, cuius non
effigie ac simulacrum in Ciceronis extet scriptis, ex
quo illud sequitur, Ciceronis lectionem non solum ad
eloquentiam parandam, sed mores etiam instituen-
dos in primis utilem, & penè necessariam esse.

POSSVM HIC QVOQVE MULTIS
ostendere, quam admirabilem illis prudentiam pro-
pensa naturae benignitas concesserit, quae ut propria
naturae humanae est, sic praecipue in ueri cognitio-
ne consistit: in qua auctore M. T. Cicero, omnis co-
gitatio motusque animi, aut in consilijs capiendis de
rebus honestis & pertinentibus ad bene beatamq; ui-
uendum, aut studijs cognitionis scientiaeque uersatur.
Sed mihi satis erit ad excitandam animaduersionem
rem paucis notasse.

INCUMBENDVM VERO ALI-
quanto magis in hanc curam & cogitationem, ut obser-
uemus, quibus potissimum artibus excellentissimi
uiri, in patria inuidiae ac insidiarum plenissima, non
solum grauem nominis ac fortunae oppressionem
periculumque declinauerint, sed ciuium sibi animos
memoria officij deuinxerint sempiterna. Coniectura
autem angurari licet has fuisse artes, quae in ipsis
auctorum lectionibus animaduertuntur, & a Cice-
rone quoque libro officiorum secundo enumerantur.

Mentis ma-
la incom-
moda.

hinc est
curiositas

prudentia

Quis vir-
tutibus ma-
iores sempiterna
sibi
laudē, cuius-
umq; bene-
uolentiam co-
ciliauerint.

singularis quædam uitæ moriūq; modestia pietas, in parētes, & in suos beneuolentia, puerilis institutio inter uiros ab omni honestate ac laude felicissimos, excellentes & admirabiles uirtutes, animus excelsus & magnus egregias, laudabiles, præstātes res abiēs humilia & sordida omnia spernens, opinio iustitiæ æquitatis & liberalitatis, qua populi animus præcipue ad gratiam, fauorem, suffragationemque pellicitur, beneficia in ciues, uoluntas & eiusmodi pleaque alia, quæ diligens lector deuoto animo obseruans, tota se mente ac uoluntate in hanc cogitationem coniiciet, ut sibi omnia hæc excellentium uirtutum ornamenta in exemplum proponat.

PRVDENS PRÆTEREONE LIBER nimium excrescat, quantus illis pudor, quanta animi confusi modestia, quanta uerecundia initio dicendi fuerit. Vt quoniam uarij iudiciorum euetus, inopinatus consiliorum exitus, uulgi opinio, iudicium incertæ sententiæ, magnam dicendi inijcerent sollicitudinem ac perturbationem, non committerent, ut audaci ac temeraria fiducia causam suam sibi probasse uiderentur. Hinc illa orandi modesta principia, *Ὁ μέγα λῆγος*, ut in oratione pro A. Cluentio, se per equidem magno cum metu incipio dicere: quotiescunque dico, toties mihi uideor in iudicium uenire non ingenij solū, sed etiam uirtutis atq; officij: ne aut id profiteri uidear quod non possum implere, quod est impudentiæ: aut id non efficere, quod possum, quod est perfidiæ aut negligentiæ. tum uero ita sum perturbatus, ut omnia timerē, si nihil dixissem, ne im-

Quanta modestia omnibus in rebus fuerint uis veteres.

pudentissimus existimarer. Item pro Milone, & pro rege Deiotaro ad Cæsarem: Cū in omnibus, inquit, causis grauioribus C. Cæsar initio dicendi commoueri soleam uehementius, quam uidetur uel usus, uel ætas mea postulare: tum hac in causa ita me multa perturbant, ut quanta mea fides studij mihi afferat ad salutem Regis Deiotari defendendā, tantum facultatis timor detrahat. &c. Et alibi: Equidem, inquit, & in uobis animaduertere soleo, & in me ipso sæpe experior: ut exalbescam in principijs dicendi: & tota mente atque omnibus artibus contremiscam. Quod si quis consiliorum altitudinem, uarium ac multiplicem ciuiliū rerum usum, argumentorum inuentionem, dispositionis prudentiam ad animi iudicium referre uelit, habet earū rerum omnium apud Ciceronem cum passim exemplum, tum uero in oratione pro Cluentio, in qua dubites quod consilium prudentius, quod firmitus argumentum, quæ subtilior locorum dispositio fuerit. uix enim dici orationeque exprimi à quoquam potest, quanta cum fide, gratia ac pietate sassinæ Cluentij matri, cuius atrox criminatio ualde premebat Cluentium, matris tamen nomen honorificè attribuerit, ne naturæ beneficio abusus pietatis religionem abiecisse uideri possit, cum nihilominus magna audientium consensione fidem ei uniuersam detraxerit: ut plane credas Ciceronem studij uehementia, inuentionis altitudine, disponendi arte, atque magna quadam eloquentiæ, ingenij, iudicij felicitate tenebras iudicium cognitioni suffudisse: & quocumque oratio incubue

Magno discendi artificio Cicero nem in oratione pro A. Cluentio usum fuisse.

rit, eò iudiciū uoluntatem deflexam esse. Hæc paucis annotare uolui, ut puerorum inquisitionem exemplis iuuarem.

ATQVE HIS OMNIBVS SVCCEDIT diligens animaduersio, ut alto animi iudicio peruideamus, q̄ prudenter maiores illi toti à priuato reifamiliaris studio ad publicum emolumentū conuersi in publicis consultationibus cum Reip. dignitate coniunctis, honestum falsæ utilitati duxerint anteponendum. BLANDITVR enim utilitas honesto, & ipsa utilitatis spes sæpe efficit, ut mēs humana cæca ambitione euersa honestatem utilitati postponat. fefellit hoc Cyrsilum quendam, qui cum pro animi sententiæq; suæ libertate Atheniensibus suasisset, in urbe ut se tuto retineret, in eamq; Xerxem reciperent, sibi belli metum atque euentum spectaturi, ubi mori honestum esset, lapidibus cum uniuersa familia obrutus est. Ad has igitur laudatissimas excellentium uirorum uirtutes, iuuentus ad omnem ingenij laudem nata totam mentem, animum, sensus & cogitationem conuertat, easque in uita exemplum sibi traducat: ut ex tanta optimorum auctorum lectione nō linguam solum præcudisse, sed animum quoque illustri omnium uirtutum genere imbuisse atque informasse uideatur. Obscura enim, illiberalis, & perniciofa est omnis eloquentia, quæ cum animi innocentia, uitæ dignitate, optimarūque uirtutum studijs atque laude pugnat.

omnia à
maioribus
ad Reipub.
dignitatem
relata esse.
Cyrsilus.

In suscipiēdo ne

gotio pro sua cuique animi corporisque temperatione iudicium esse faciendum,

IN OMNIBVS REBVS GERendis, quæ cum aliqua & nostra & Reip. dignitate sunt coniunctæ, diligentem præparationem adhibere debemus, ut quarum in rerū laude, uel corporis uiribus. uel animi industria, colligenda totum animum cogitationemque ponimus, in illis sine ulla studiorum uel offensione, uel suscepti laboris frustratione cōstare nobis queamus, ne uel propter ignauiam quod assequi poterimus, puerili desperatione debilitati abiiciamus: uel cupiditate nimia elati, eas res suscipiamus, quarum magnitudini conatus noster non sit suffecturus. Illud enim angusti & parui, hoc uerò audacis & confidentis est animi: non tamen, ut mea fert opinio, omnino contemnendi. Nam facere, quod non pessime facias, etiamsi reliquo successu omni destituaris, audacis tamen conatus, qui arduis in rebus pro uirtute habetur, & uoluntatis est honestæ. Neque enim Phætotæ fulminis ictu patrio curru excussum sicut spes magni & egregij facinoris fefellit: ita & excelsi

In arduis
rebus conatus
pro uirtute
habetur.

conatus gloria non illum est secuta. uindicatur enim ab omni obliuionis iniuria, noto hoc epitaphio:
 Hic situs est Phaëthon currus auriga paterni,
 Quem si non tenuit, magnis tamen excidit ausis.
 Nec unquam fortis magnique conatus sua caruere laude. Non autem facere, quod optime possis, aut eum cursum, quem tenere sine graui perturbatione queas, non transcurrere, cum nihil ferè humanæ naturæ, nisi quod ipsa negligat, uel difficile sit, uel inimitabile, fracti est animi, mollis, & supra modum effeminati: quædo nemo, nisi naturæ prorsus implacabilis, repertus est unquam, qui studio nihil sit cõsecutus. Excitanda igitur prima hæc animaduersione, ut quanta res sit illa, quam efficere uelimus, sollicita & longa animi prouisione expendamus, nostram in consilio facultatem habeamus: ne uel maior à nobis, uel minor cura, diligentia, opera, quam rei magnitudo postulat, suscipiatur: sed uniuersa uita nostræ ratio, nedum civilis actio sic instituatur, omni ut temeritatis & negligentia culpa uacet. uidemur enim ipsi studium nostrum abiicisse, cum naturæ nostræ genium propensionemque aut omnino non obseruamus, aut studijs frangimus diuersis. Quæ si non optima cõtingat, quod fieri semper non potest, **PRÆSTANTIA** enim quæ sunt, eadem solent esse perrara, poterit, ut reliqua omnia naturæ beneficia, & arte corrigi, & studio emendari, in eaque duci **MEDIOCRITATEM**, in qua sepiissime uirtus laudata fuit. Est enim, ut ait sapientissimus Poëta, quodam prodire tenus, si non datur ultra.

Magna se
per laus
fortibus
conatibus in-
subnit.

Omnis a-
ctio negli-
gentia & te-
meritate de-
bet vacare.

Altiusque ibunt, qui ad summa contendunt. Contra uniuersam contendere naturam tam est stultum, quam uelle cum ratione insanire. Eregeris enim citius, prorsusque extinxeris naturæ & impetus illos celeres, quàm in uniuersum immutaris: aut eò conuerteris, à quo tota est abhorrens. An non uehementer absurdum est, cum tantæ sint tãquam corporis dissimilitudines, sic etiam animorum uarietates innumerabiles, suaque cunctis impressa sit idea quædam & animi impetus, cuius uis ad alia incitantur, & magno ferimur conatu: ab alijs tanquam scopulis & præcipitio non abducimur, unius tantum uelle ingenij iudicio cœu regula quadam omnium naturas metiri? Aut unum omnibus etiã diuersissimis attribuerè munus, cum sua cunctis & singulis ipsa natura designauerit præclara munera, ad quæ suo quisque genio, sua propensione, sua uoluntate, nullis magistrorum præceptis fertur? Nihil profecto, quod inuita, ut aiunt, Minerva facimus, recte unquam nobis successerit. Ad eò omnibus in rebus magnam uim habet natura, ut ea, si bona sit, ad omnem laudis gloriam per se ipsa ualeat, nullis externis auxilijs adiuta. si nulla sit, aut cum eo pugnans, ad quod conuertitur, etiã hoc ipsum, cui faciundo destinata fuerat, deserendo, cætera omnia faciat imbecilliora: ut rectè præcepisse in epistolis uideatur Horatius,
 Tu nihil inuita dices faciesque Minerva.
 Ut enim simia uehementer ridicula est, quoties hominis personam sibi imponere, humanamque imitari naturam studet, nec tamen aliud esse quam simia potest: ita
 c. i.

Nō esse cōn-
tra uinera
sã naturæ
vim conuer-
tendum.

funduntur, turbantur, obteruntur, infano & infelici studiorum conatu. Quare res arduas aggressuri omnia diligenter circumspeciamus, uirēsque nostras periclitemur: ut sicut architecti pro loci natura aut magnas, aut humiles collocant substructiones, ita nos etiam uirū nostrarum temperationē secuti, nec maiora, nec minora, quā sustinere ac ferre facultas queat nostra, suscipiamus.

Non debet natura nostrę mediocritas imitationis spem voluntatēque auferre.

COMMITTENDVM NON erit, ut eorum, qui se eloquentiæ ac magnarum artium studio dediderunt, si nature illa ingenij uis excellens, & quædam altitudo forte non adsit, idcirco spes auferatur, aut infringatur conatus, aut denique industria languescat. Neque illud etiam permouere eos atque a studij decursu abstrahere debet, quod non parum multos, qui ita ad omnem laudis pulchritudinē informati fuerint, ut quibus illa artibus pararetur, in ijs animum intenderint, nullo uel studio, uel tempore dimisso, tanti tamen successus spes fuerit frustrata. Quin potius eō magis enitamur, ut quoniam Opt. Max. Christus uni homini, ut subli-

me corpus & erectum, cum cætera animalia pronis corporibus humum spectent, ita & animum altum atque excelsum dederit, ad maximarū rerum inquisitionem atque honestatem, mentem animiq; commentationem traducamus: cogitemusque nihil tam durū, tam arduum, tam difficile esse, quod non labor molliat, atque uincat industria. Cum etiam, qui omnem omnium opinionem superauerint, nedū eos, quos auctores ad ingrediendam studij artisque suæ rationem habuerint, plerique commemorētur, ut Phidias, Polycletus & Apelles, quorum prior Elado sculpendis, ille Ageladi depingendis simulacris, hic uerō Pamphilo præceptore egregie antecelluit. NIHIL ENIM EST tam languidi animi, tam eneruati, quā uulgares res sectari, excellentes & singulares uirtutes propter animi imbecillitatem aut abijcere aut desperare. Non Ciceronem a scribendo pulcherrimos illos de Oratore libros deterruit magnitudo eius oratoris, qui omnium maximarum artium peritus esset, & qualem adhuc nulla ætas uidisset. Non Veneris pulchritudo, quam inchoatam Apelles reliquit, a pictura cæteros auocauit. Nō Plato ueritus est eiusmodi Rempub. oratione instituire, cuius ne umbra quidē extaret. Non Homerum admirabilis Orphei industria & sublimitas, quo minus ædito laudabili poemate de Cerere, Orphei maiestatem exprimeret, deterruit. Et cum pueri toties in terra graui corporis uitateq; offensione ex alto sæpe gradu præcipitati, ad superiora tamē cōscendere conētur, nos magnis exc. iij.

Mora
Nō esse excellētū uirtutū studiū propter animi imbecillitatem abijciendū.

tanto scriptura numero nemine alteri p omnia simi-
lem esse, & eundem etiam hominem, ut Plato, ut Aristo-
tes, ut omnes certatim sentiant, ppter animorum p-
mationes adeo sibi dissimile esse, ut si ide argumeti
genus, quod paulo ante oratione complexus fuerit, ex-
plicare stylo debeat, diversam omnino verborum rursus
dispositionem sequatur. Cu etiam reliquis in rebus hac
inimitabile naturae vim certamus, ut quis ide signu
in eadem imprimitur, certatim apparet, tamen p priu quid
dam, ut aliud signu grauius, aliud altius, aliud uerbo
lenius impressum uideatur. ALII VEROB
Duntaxat tantu Cicerone inueniunt inueniunt pponi
no debere cognoscunt, & eius effingendi uehementi quo-
dam & p tunc studio omnibus ceteris bonis discipuli-
nis, omni inueniuntur artium traditioni, fucus & ueluti
lenocinium adasperguntur: du in pcedenda lingua, cuius
tam graue animo sustinemus sollicitudine, Ciceronis
uerba admirabili copia uicta atq; splendida incre-
dibili quodam studio affectamus, & aspera metimur, ad uer-
ba & huiusmodi copiam, uerba p uarietas effugimus,
circuitus amittimus, uerba uerborum uolubilitas, colloca-
tione memorie addamus: nullu uerbo in publico
manu reu ingratum, artium cognitione adsequenda
studiu ponamus, quatu tamen pulchritudine sic ora-
tio uelitur, ut sine ea serilis, maia, diuis & pro-
fusa est omnis uerborum uolubilitas, & gratia, &
audientiu admiratione carens.

Quae sunt
causae quae
obrem Cicerone
no omnibus
credatur
imitandus
esse.

NEQUE TAMEN HANC esse putat solu-

miserabilem, & infelicem uirtus hominis exprime-

di seruitute, sed duo etiam maxima omni magnanimitate

tu impedimenta & ueluti uita inde orti: quorum
primu est, quod quatu inimitabile illam Ciceronis
phrasin & styli teperationem, immortaliq; in genij
facundia teperata, huiusmodi uehementia, laboris inmensi
genuiditate, animiq; contentione inuitari conuenit, spe-
remisq; fore aliquando, ut tot amnis uirtus in Cice-
ronis scriptis uersa, amorem sensa ac uoluntate
tes Ciceroniana & teperamus: no tamen nos pos-
se propter ingeniorum nulliplicates & diuersissimas
teperas atq; ideam, cuius propriam cuiq; uim natu-
ra inuenit, eandem quae in Cicerone praecipue comen-
datur, inuenire consequi: non eandem argumetorum,
non locorum communium, non digressionum, non
temperantiam & uerborum, no sententiarum omnino
pro
memoria
& praenun-
tatio duo
propria na-
turae manes

Memoria
& praenun-
tatio duo
propria na-
turae manes

talem esse, quae ex tot hominum nullibus nul-
lus alteri uel aliqua similitudinis forma aequalis fu-
it. sed suam uniuersisq; styli moderationem, suam
phrasin, uel floridam, uel uulgaris, uel ueris uel
tam, uel aridam, tumidam, infatam, uel uariam, exili-
sciam praese tulisse uidetur. Exemplo esse Cicerone,
Caesare, Caelio, Calpurnio, seruulio, Domitio,
um Afrum, Iulium Africanum, Trachallum, Vibiu-
Crispium, Brutum, Corneliu Celsum, ceterosq; que
quorum ut insignis in reipua. administratione, in se-
natus populiq; concionibus ac ciuilibus i rebus flo-